

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

گزارش پژوهشی:

اهمیت تولید فلزات غیر آهنی در کشور

فرآورده های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: تینا صالحی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

- چکیده مطالب ۲
- مقدمه ۲
- اهمیت مواد معدنی در ایران ۳
- موانع و چالشهای بخش صنایع غیر آهنی ۴
- کلام آخر ۵

- ✓ ایران ۷ درصد از معادن جهان را در اختیار دارد که این عدد بسیار قابل توجه است و حداقل در ۱۰ نوع ماده معدنی، جزء غنی‌ترین کشورهای جهان است.
- ✓ ایران در میزان استخراج فلزات غیر آهنی، به ویژه مس، سرب و روی، جزء بیست کشور نخست جهان به حساب می‌آید.
- ✓ در تولید سرب، ایران و ترکیه، تنها تولیدکنندگان منطقه هستند. ایران جایگاه نخست تولید مس در منطقه را دارد.
- ✓ بهره‌وری پایین، نبود اطلاعات شفاف، رونق واسطه‌گری، نقش بیش از حد دولت و موضوع تامین نقدینگی، از مهم‌ترین چالش‌های این بخش است.
- ✓ با توجه به نقش این نوع مواد در اقتصاد کشور، نیاز به راهکارهای توسعه و افزایش بهره‌وری در این بخش، دوچندان می‌شود.

به طور کلی فلزات معدنی در جهان، به سه گروه فلزات آهنی، غیر آهنی و گران بها، تقسیم می‌شوند. فلزات غیر آهنی که از اهمیت فراوانی نیز برخوردار هستند، شامل آلومینیوم، بوکسیت، مس، سرب، روی، قلع و ... می‌شوند.

ایران، از کشورهایی است که از نعمت خدادادی معادن غنی در حد و اندازه‌های بین‌المللی برخوردار است. وجود چنین موهبتی در هر کشوری، می‌تواند سبب توسعه صنعتی و رشد اقتصادی باشد. در شرایط تحمیل تحریم‌های اقتصادی به کشور، تکیه بر توان بخش معادن، ضرورت بیشتری پیدا می‌کند. پتانسیل‌های فراوانی از ذخایر فلزات غیر آهنی، از قبیل سرب، روی، طلا، مس و ... در طبیعت کشور وجود دارد که می‌تواند موجب گردش بخش مهمی از اقتصاد کشور باشد.

در سال ۱۳۹۷، ارزش تولیدات بخش معدن و صنایع معدنی، به رقم ۲۰ تا ۲۲ میلیارد دلار رسید^۱. حدود نیمی از این رقم به صادرات اختصاص یافته است. به طوریکه سهم صادرات بخش معدن و صنایع معدنی، بیش از ۲۲ درصد ارزش کل صادرات کشور بوده است.

در این پژوهش با روش اسنادی و همچنین با استفاده از آمارهای ارائه شده در دومین همایش چشم‌انداز صنایع غیرآهنی ایران^۲؛ ابتدا به اهمیت و وضعیت معادن و فلزات غیرآهنی در کشور پرداخته شده و سپس چالش‌ها و مشکلاتی که در این بخش وجود دارد مورد بررسی قرار گرفته است.

□ اهمیت مواد معدنی در ایران

ایران از لحاظ کانی‌های فلزی و غیرفلزی، از کشورهای ممتاز جهان به حساب می‌آید. برخی از این امتیازات در ذیل آورده شده است:

* ایران در حداقل ۱۰ نوع ماده معدنی، جزء غنی‌ترین کشورهای جهان است و بر روی کمربند مهم معدنی قرار گرفته است.

* بیش از ۵۳ میلیارد تن ذخایر معدنی^۳ و ۶۰ نوع ماده معدنی در ایران وجود دارد.

* ۱ درصد از مساحت و ۷ درصد از ذخایر کشف شده معدنی نفت و گاز در دنیا در ایران قرار دارد.

* ایران رتبه دهم تولید مواد معدنی در جهان را دارد. بیشترین میزان تولیدات مواد معدنی جهان در چین است. از نظر ذخایر معدنی جهان نیز، ایران جزو ۱۰ کشور اول است.

* ایران ۷ درصد از معادن جهان را در اختیار دارد که این عدد بسیار قابل توجه است.^۵

وضعیت تولید مهم‌ترین فلزات غیر آهنی در ایران و جهان

آلومینیوم: در سال ۲۰۱۸، ایران با تولید بیش از ۳۰۰ هزار تن آلومینیوم، در رتبه چهارم خاورمیانه^۶ و بیست و یکم جهان قرار گرفت. چین در این حوزه، ۵۶ درصد تولید جهان را در دست دارد. امارات متحده عربی با تولید ۲/۳۹۳ میلیون تن آلومینیوم، رتبه نخست منطقه را در اختیار دارد.

بوکسیت: ایران با رقم تولید کمی بیش از ۷۰۰ هزار تن بوکسیت، در سال ۲۰۱۸، در رتبه بیستم جهان و سوم منطقه (رتبه آخر) قرار گرفت. عربستان سعودی با تولید حدود ۴ میلیون تن بوکسیت، حدود ۶۰ درصد تولید خاورمیانه را به خود

۱ - خداداد غریب پور، معاون وزیر صمت و رئیس هیات عامل ایمیدرو (سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران)، دومین همایش صنایع

غیرآهنی، ۹۸/۷/۹

۲ - این همایش در تاریخ ۱۰ و ۹ مهرماه سال ۱۳۹۸ در سالن همایش‌های صدا و سیما برگزار شد.

۳ - بدون احتساب نفت و گاز طبیعی

۴ - با احتساب سوخت‌های فلزی

۵ - محمدرضا بهرامن، رییس خانه معدن، خبرگزاری علم و فرهنگ، ۱۳۹۷/۰۵/۱۵

۶ - ایران به لحاظ تولید آلومینیوم در منطقه، بالاتر از عمان و ترکیه قرار گرفت.

اختصاص داد. استرالیا ۲۹ درصد بوکسیت جهان را تولید می‌کند. این کشور در سال ۲۰۱۸، حدود ۹۶ میلیون تن بوکسیت تولید کرد.

مس: در حوزه استخراج مس، ایران ۱/۵ درصد سهم تولید جهان را در اختیار دارد و با استخراج ۳۱۶ هزار تن مس، در رتبه شانزدهم جهان و نخست منطقه، قرار دارد، ایران، ترکیه و عربستان سه کشور فعال در منطقه هستند که ۶۹ درصد مس منطقه را ایران تولید می‌کند و ترکیه با تولید ۱۸ درصدی در رتبه دوم قرار دارد و همچنین عربستان با تولید ۶۰ هزار تن مس، سومین و آخرین تولید کننده منطقه است.

سرب: چین ۵۵ درصد تولید سرب جهان را دارا است و در سال ۲۰۱۸، ۲/۹ میلیون تن سرب تولید کرده است. در منطقه غرب آسیا، ایران و ترکیه، تنها تولیدکنندگان سرب هستند. در سال ۱۳۹۷، ایران با تولید ۶۰ هزار تن سرب، ۴۴ درصد از تولید سرب کشورهای غرب آسیا و ۱/۱ درصد از سرب جهان را، به خود اختصاص داد، مابقی تولید منطقه (۷۶ هزار تن) متعلق به ترکیه است.

روی: بیشترین تولید روی جهان (۳۴ درصد) نیز، در دست چین است و در میان کشورهای غرب آسیا، ترکیه با تولید ۶۲ درصدی، جایگاه اول را دارد. ایران در سال ۱۳۹۷، ۲۵۰ هزار تن روی استخراج کرد و در رتبه سیزدهم جهان (۱/۶ درصد از کل تولید جهان) و دوم منطقه ایستاد.

طلا: در میان کشورهای غرب آسیا، تنها سه کشور تولیدکننده طلا هستند. در سال ۲۰۱۷، ترکیه ۲۳ تن طلا (۵۶ درصد تولید منطقه) تولید کرد، عربستان نیز یک سهم ۲۵ درصدی در تولید طلای منطقه داشت. ایران با تولید ۸ تن طلا در جایگاه سوم منطقه و چهل و ششم جهان (۰/۰۲۱ درصد) قرار دارد.^۱

□ موانع و چالش‌های بخش صنایع غیر آهنی

فلزات غیرآهنی با وجود کاربرد فراوان و ارزش افزوده بالا، کمتر مورد توجه قرار گرفته است و موانع و مشکلات فراوانی در این حوزه وجود دارد که در این بخش به مهم‌ترین این چالش‌ها، اشاره شده است:

* نامتوازن بودن میزان تولید و صادرات و مصرف داخلی در بازار فلزات غیرآهنی

* نبود اطلاعات شفاف، صحیح، در دسترس و قابل اعتماد از وضعیت بازار و به ویژه در واحدهای بخش خصوصی

* نوسانات نرخ ارز

* افزایش پیچیدگی و بوروکراسی اداری حاکم بر فعالیت‌های تولیدی، با ناهماهنگی دستگاه‌های اجرایی اعم از بانک

مرکزی، گمرک، مالیات، بیمه و وزارت صنعت، معدن و تجارت

* سیاست‌های اقتصادی و تجاری دولت

* افزایش هزینه‌های تولید

۱ - اطلاعات شرکت مهندسی بین‌المللی فولاد تکنیک، همایش صنایع غیرآهنی، ۱۳۹۸/۷/۹

* رونق واسطه‌گری

* افت صادرات و از دست رفتن بخشی از بازارهای صادراتی

* تأمین نقدینگی و سرمایه در گردش واحدهای معدن و صنایع معدنی

* تراکم نیروی انسانی و بهره‌وری پایین

* مشکلات زیرساختی مثل: آب، برق، حمل‌ونقل

* بازدهی نامطلوب نسبت به مقیاس و کمبود استراتژی مشخص در هر شاخه، برای تولید محصولاتی با ارزش افزوده بالاتر

* ساختار ناهمگن در بخش دولتی و خصوصی و ضعف حضور بخش خصوصی

* به روز نبودن برخی فناوری‌های موجود و نبود نوآوری در بخش تولید و صادرات این صنایع و همچنین کمبود منابع مالی برای توسعه و نوسازی

* محدودیت‌های جذب سرمایه خارجی به این صنایع استراتژیک

* فقدان تعریف دقیق از نقش دولت در توسعه این صنایع

* نبود مزیت‌های رقابتی و بی‌توجهی به رقابت‌پذیری جهانی و ثبات مقرراتی برای حضور در بازارهای جهانی

* ورود و دخالت دولت در امر قیمت‌گذاری و کم اثر شدن نقش بورس کالا

* تبیین استراتژی سرمایه‌گذاری و مساله تامین مالی و جذب سرمایه و مهیا نبودن شرایط لازم برای رشد بخش خصوصی قدرتمند

* تحریم‌های یکجانبه بین‌المللی و نبود برنامه‌ریزی برای دیپلماسی اقتصادی فعال در شرایط تحریم برای حفظ بازارهای صادراتی و ایجاد فرصت‌ها و بازارهای جدید

* کمبود مطالعه و کارهای میدانی در بخش ذخایر و نتایج اکتشافات

□ کلام آخر

معمولا محصولات معدنی کشور در زیر سایه نفت قرار گرفته است. توجه به پتانسیل بالا و ارزشمند فلزات غیرآهنی و صنایع آن، از الزامات پیشرفت کشور است و وجود منابع فراوان و بازارهای بالقوه برای این فلزات، اهمیت آن را دوچندان کرده است.

کارشناسان معتقدند، رونق تولید، در بخش معادن و صنایع معدنی مستلزم اصلاح سیاست‌های ارزی بانک مرکزی، دخالت نکردن دولت، در قیمت‌گذاری محصولات معدنی و فلزی، ساماندهی اصولی خریداران دارای مجوز از بورس کالا، رفع موانع

صادراتی و تأمین نقدینگی و سرمایه در گردش واحدهای معدنی و صنایع معدنی به منظور حفظ تولید و اشتغال موجود است.

برای رسیدن به بهترین نتیجه در توسعه صنایع غیر آهنی به تعامل و همدلی بیشتر سیاست‌گذاران، صاحب‌نظران و فعالان اقتصادی این حوزه، در کشور نیاز است.

